

Blauw bloed met groene vingers

De Britse kroonprins Charles, de Franse koning Lodewijk XIV, keizerin Joséphine Bonaparte en de Nederlandse koning-stadhouder Willem III hebben een opmerkelijke passie gemeen: hun bevoegdheid voor tuinen en planten. Dat is te zien op de expositie 'Vorstellijk tuinieren' in Teylers Museum, over de belangrijkste koninklijke tuinen van de afgelopen 400 jaar. Een tentoonstelling over blauw bloed met groene vingers.

Het planten van officiële eerste bomen is uiteraard 'core business' voor de royals. Maar de belangstelling van prins Charles gaat veel verder. Hij ziet naast het officiële geschied het experimenteren met ecologische vormen van tuinieren als een koninklijke klus. De prinselijke buitenplaats Highgrove, iets ten noorden van het Engelse Bristol, en het boek 'Highgrove Florilegium', waarin aquarellen van bloemen en planten uit de tuin van de prins zijn opgenomen, staan daarom centraal op de tentoonstelling in Teylers Museum. Prins Charles kocht Highgrove in 1980. De tuin rond het huis, 150 hectare groot, was indertijd zeer verwaarloosd. Ervaring met tuinieren had de prins nauwelijks. In dertig jaar tijd is Charles er evenwel in geslaagd, uiteraard met de nodige hulp, van het landgoed rond Highgrove een voorbeeldtuin te maken: trendsettend voor het nieuwe, biologische tuinieren. Naast een moestuin zijn er gedeelten met geurige, wilde bloemen en allerlei hoekjes met verrassende flora, waaronder een Islamitische tuin. Prins Charles composteert zelf zijn organisch afval, recyclet het afvalwater en zet schapen in om de weilanden te maaien. Zijn filosofie is 'dat het beter is met de natuur mee te werken dan tegen haar in'. Waar de Prins van Wales in zijn huwelijk met Diana als schuinsmarcheerder werd weggezet en zijn opvattingen over moderne architectuur als ultra-conservatief werden geaffecteerd, wordt zijn aanwaken

Highgrove House gezien vanuit de tuin.
FOTO HIGHGROVE/
ANDREW BUTLER

Onder:
Prins Charles.
FOTO A.G.
CARRICK LIMITED

lijkt als excentriek bestempelde groen bewustzijn nu geprezen en zijn ecologische aanpak van Highgrove als het perfecte miniatuur ecosysteem gezien. Veel adellijke grondbezitters in Engeland hebben de werkwijze van de prins inmiddels gevolgd, wat hen de naam eco-adel heeft opgeleverd. Op de foto bij de tentoonstelling is duidelijk te zien hoe trots Charles is op zijn tuin.

'Een tuin die het oog streelt, het hart verwarmt en de geest voedt', aldus de prins. Naast een gepassioneerde tuinman is de Britse kroonprins ook liefhebber van botanische kunst. In 2000 besloot hij een florilegia van Highgrove te maken: een prestigieus boekwerk, in twee delen, waarin de plantencollectie van Highgrove in aquarel wordt weergegeven. Dat initiatief van de prins past goed in de vorstelijke traditie. Florilegia, of in gewoon Nederlands 'bloemenboeken', kennen namelijk een lange koninklijke geschiedenis. Vooral rond 1800 waren de bloemenboeken populair. De vorstenhuizen van Frankrijk, Oostenrijk en Engeland namen in die tijd de beste kunstenaars in dienst en lieten de nieuwste druktechnieken toepassen om elkaar af te troeven met bijzondere boekwerken over hun zeldzame plantencollectie. Net zoals voetbalclubs nu de beste spelers kopen waren de vorsten van toen er op uit de belangrijkste botanische kunstenaars van Europa aan zich te binden. In de 17de en 18de werden de florilegia meestal gemaakt door een enkele kunstenaar. Voor het vastleggen van de bloemen- en plantencollectie van Highgrove heeft prins Charles evenwel vooraanstaande, botanische kunstenaars van over de hele wereld uitgenodigd, waaronder de Nederlandse Anita Walsmit Sachs. Zij heeft twee aquarellen gemaakt, van de witte sering en de Ja-

pense esdoorn. In totaal hebben 70 kunstenaars meegewerkt aan het prestigieuze boekwerk dat tijdens de tentoonstelling in Teylers Museum, met een aantal originele aquarellen, voor het eerst in Nederland te zien is.

Herkennen

„Het leuke van de tentoonstelling is dat er voor verschillende mensen van alles te beleven valt”, zegt de samensteller van de tentoonstelling, Terry van Druten. „Voor mensen die een tuin hebben is het leuk om de soorten te herkennen die op de botanische tekeningen van Highgrove te zien zijn. Maar ook aan het tuinieren op biologische wijze wordt aandacht besteed. En naast de tekeningen uit het 'Highgrove Florilegium' tonen we andere topwerken uit de botanische kunst, aquarellen, tekeningen en bijzondere boeken die maar zelden te zien zijn.” Zo is een van de mooiste en vroegste florilegia ter wereld in bezit van Teylers Museum, de 'Hortus Eystettensis' uit 1613. Een zeldzaam exemplaar dat, heel bijzonder voor die tijd, prachtig is ingekleurd. Te zien is ook een afbeelding van de prachtig bloeiende Amaryllis Josepinea, genoemd naar de Franse keizerin Joséphine, de echtgenote van Napoleon Bonaparte.

De oorsprong van dit soort boekwerken ligt uiteraard in de Europese ontdekkingsreizen van de 16de eeuw. Zo vroeg stadhouder Willem III de gouverneur generaal van de VOC in Batavia om op de schepen die terugkwamen naar Nederland naast nootmuskaat, nagelen, witte en zwarte peper ook de nodige exotische plantjes (kaneelboomkes) mee te nemen. In Teylers Museum is de 'Hortus Regius Honselaerdicensis' (1685-1688) te zien met daar in veel van de planten die koning-stadhouder Willem III verzamelde in de tuinen van paleis Honselaersdijk. Dankzij dit bloemenboek bestaat er niet alleen een goed beeld van de rijke Nederlandse plantenverzameling uit de zeventiende eeuw, maar wordt ook nog eens duidelijk welke wedijver er bestond tussen de toenmalige groten der aarde. Zo wilde Willem III de Europese royals niet alleen met zijn exotische plantenverzameling imponeren, maar wilde hij ook de fontein in de tuin van paleis Het Loo hoger laten spuiten dan de fontein van Lodewijk XIV in Versailles.

JAN RIJSDAM

'Vorstellijk Tuinieren', te zien tot en met 9 mei, Teylers Museum, Haarlem. Meer info: www.teylersmuseum.nl

De tuinen rond Paleis Honselaersdijk (ets Abraham Bloteling, ca 1683).

FOTO KONINKLIJK HUISARCHIEF

Nederlandse aquarellen in tuinboek prins

Anita Walsmit Sachs is het boegbeeld van de botanische kunstenaars in Nederland. Niet alleen als oprichter van de Vereniging van Botanische Kunstenaars in Nederland, maar ook en vooral door het feit dat zij behoort tot het selecte gezelschap, dat een artistieke bloemlezing van de tuin van Prins Charles heeft getekend.

Walsmit Sachs vereeuwigde in aquarelvorm twee plantensoorten, de dubbele witte sering en de Japanse esdoorn, uit de residentie Highgrove van kroonprins Charles van Engeland. De tekeningen zijn opgenomen in het Highgrove Florilegium, het prestigieuze boek met op ware grootte getekende bloempotten uit de tuin van Charles. In totaal zijn er zo'n 120 aquarellen in het bijzondere werk, bestaande uit een set van twee plantenboeken, opgenomen. De meeste van de hand van kunstenaars uit Engelstalige landen, waar aanzienlijk meer waardering en belangstelling is voor planten en tuinieren dan in Nederland. In die zin is het voor Walsmit Sachs een grote eer dat juist haar gevraagd is een bijdrage

te leveren aan dit project. Tevens bracht het haar in een positie, waarin zij kon bemiddelen bij het naar Haarlem halen van deze unieke tekeningen, die geleend zijn van prins Charles. Anita Walsmit Sachs is begeistert over de door het Haarlemse museum samengestelde expositie. „Deze tentoonstelling is een grote stap voorwaarts in de erkenning van en de waardering voor de botanische kunst in Nederland. In het algemeen is hier de belangstelling voor dit soort werk gering. Botanische kunstenaars tonen de specifieke kenmerken van planten en prikkelde bezoekers op een meer gedetailleerde wijze naar de natuur te kijken. Dat kan voor bezoekers een inspirerende ontdekking zijn.”

Hedendaags

Enthousiast is ze ook over het feit dat 'Vorstellijk tuinieren' een soort overzichtsexpositie is van hedendaagse botanische tekenaars. Eerder toonde Teyler al een overzicht van het voornamelijk botanische werk van Maria Sybilla Meriam, wat vooraf een tijdgebonden beeld opleverde. 'Vorstellijk tuinieren' levert een hedendaags tijdsbeeld en onderstrept daarmee volgens Walsmit

Anita Walsmit Sachs. In de tekst hierboven de sering die zij heeft gemaakt voor het Highgrove Florilegium van Prins Charles. PUBLICITEITSFOTO van een wetenschappelijke en een artistieke aanpak voor botanische kunst. De wetenschap eist precisie: het zo zorgvuldig mogelijk weergeven van de feitelijke situatie. De artistieke inbreng zorgt voor een aantrekkelijke compositie en een kleurrijke weergave van de getekende plant. Zelf noemt ze zich eerst en vooral een kunstenaar. „Dat is de

opleiding die ik heb.” Tegelijkertijd benadrukt ze meerdere keren hoe belangrijk een correcte weergave van het afgebeelde is. „Portretkunstenaars maken kunst, maar toch willen zij dat het portret goed lijkt. Zo is dat ook voor botanische kunstenaars.” Zelf vindt ze het prettig, zoals ze het omschrijft, dat haar werk 'een bepaalde nuttigheidsfactor heeft'. Door realistisch te tekenen draagt ze bij aan een makkelijke herkenbaarheid van de planten. Haar manier van werken heeft ook in Engeland indruk gemaakt. De twee door haar gepenseerde aquarellen zijn door een speciale commissie goedgekeurd en hebben een plaats gekregen in het florilegium. Van de 200 uitgenodigde kunstenaars zijn er uiteindelijk 73 gevraagd in totaal 124 aquarellen te maken. „Het is een soort tentamen doen,” vertelt ze, „want je moet ook binnen een bepaalde tijd klaar zijn.” Belangrijk vindt ze dat ze speciaal gevraagd is. „Dat vormt een extra dimensie.” Te meer, omdat het een belangeloze bijdrage is. De kunstenaars kregen niet betaald voor hun tekeningen. Walsmit Sachs: „Voor ons is vooral de passie van het tekenen belangrijk.”

JAN KUY

Activiteiten rond 'Vorstellijk tuinieren'

31 januari
Royal Gardens
Lezing (Engelstalig) door David Howard, voormalig hoofd tuinman van Prins Charles.
Tijd: 15.00 – 16.00 uur
Prijs: € 4,- (excl. entree)

14 maart
Workshop botanisch tekenen door Anita Walsmit Sachs, botanisch tekenaar van het Highgrove Florilegium. Voor deelname aan de workshop is enige tekenvaardigheid vereist.
Tijd: 13.00 – 15.30 uur.
Prijs: € 20,- (excl. entree, incl. rondleiding door de tentoonstelling, tekenmateriaal, koffie/thee en gebak).
Reserveren (noodzakelijk) via tel. 023 516 09 72 of reserveringen@teylersmuseum.nl

11 april
Florilegia back in vogue Lezing (Engelstalig) door Anne-Marie Evans, botanisch tekenaar en initiatief van het Highgrove Florilegium.
Tijd: 13.00 – 14.00 uur.
Prijs: € 4,- (excl. entree)

25 april
De tuinen van Paleis Het Loo – een vorstelijke vergissing Lezing door Romke van de Kaa, tuinier en publicist.
Tijd: 13.00 – 14.00 uur.
Prijs: € 4,- (excl. entree)

9 mei
Koninklijke tuinen in Nederland Lezing door Carla Oldenburger, deskundige Historische Tuinen
Tijd: 13.00 – 14.00 uur.
Prijs: € 4,- (excl. entree)